

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Koldo Zumalde Barrena

*Oñati,
Gipuzkoa
(1957)*

Aurkibidea

Biografia

Araozgo Aizkorbe Azpikoa baserrikoa, bi gurasoak araoztarrak zituen. 6 senidetan gazteena. Gurasoek seirei hika egin diete, eta anai-arreben artean hika egiten dute; baita beste sebide batzuekin eta lagunekin ere. Udal euskaltegiko irakaslea da, Oñatiko euskarari buruzko liburuaren egileetako bat. [Ingo Xonau!](#) proiekturako, Oñatiko noka jasotzeko egindako elkarriketa, [Agurtzane](#) arrebarekin eta [Mirari Guridi](#) auzotarrarekin batera. [Jesusa](#) arreba zaharrena ere elkarriketatu genuen proiektu bererako.

Zintak

ONA-264

- **Proiektua:** Oñatiko noka: Ingo Xonau!
- **Elkarriketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2019-02-27
- **Iraupena:** 86 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Lizeaga, Irati

ONA-265

- **Proiektua:** Oñatiko noka: Ingo Xonau!
- **Elkarriketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2019-02-27
- **Iraupena:** 61 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Idoia

Pasarteak

1. Hika: etxean, eskolan eta auzoan

- **Erref:** ONA-264/014
- **Iraupena:** 0:02:40. **Hasi:** 00:25:38. **Bukatu:** 00:28:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Euskara » Euskararen egoera
- Euskara » Tratamenduak

- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Gurasoek hika egiten zuten Agurtzane, Koldo eta euren anai-arrebekin. Anai-arreba guztiek hika egin izan dute euren artean. Eskolan hika egiten zuten orokorrean, baina zaharragoekin zuka. Adinaren arabera tratamendua.</p>

2. Araozgo eskolan ia zugarik ez

- **Erref:** ONA-264/016
- **Iraupena:** 0:03:03. **Hasi:** 00:30:13. **Bukatu:** 00:33:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debagoieneko lantegiak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Araozgo eskolan ia inork ez zuen zuka erabiltzen. Ohitura kontua da hika. Agurtzanek fabrika gaizki pasa zuen hika gaizki egiten zizotelako. Oñatiko hitanoa.</p>

3. "Behar den moduan hitz egin"

- **Erref:** ONA-264/017
- **Iraupena:** 0:03:04. **Hasi:** 00:33:16. **Bukatu:** 00:36:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Agurtzaneri askotan esan izan diote gizonak "behar den moduan" hitz egiteko, hots, hika ez egiteko haiei.</p>

4. Kalera jaitsitakoan, koplexuak etorri

- **Erref:** ONA-264/019
- **Iraupena:** 0:01:19. **Hasi:** 00:38:00. **Bukatu:** 00:39:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Baserria vs. Kalea
- Euskara » Euskararen egoera
- Euskara » Tratamenduak

Laburpena:

<p>Agurtzane kalera jaitsi zenean, oso gaizki pasa zuen erdaraz ez zekielako, baserritarra zelako... Konplexuz beteta bizi zen. Mirarik ere gaizki pasa zuen oso, kalean bizi ziren auzotarrak bildu ziren arte.</p>

5. Maiorazgoen artean, zuka

- **Erref:** ONA-264/021
- **Iraupena:** 0:03:25. **Hasi:** 00:40:08. **Bukatu:** 00:43:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Zuka, batzuentzat, kategoriako forma zen, jende ikasiak, alfabetatuak erabiltzen zuena. Maiorazgoen kasuan ere, kontu guztiak zuka entzun ditu Agurtzanek.</p>

6. Abadeari berori

- **Erref:** ONA-264/022
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 00:43:33. **Bukatu:** 00:45:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Baserria vs. Kalea
- Euskara » Euskararen egoera
- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Berorika
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Amandreak abadea zetorrenean, hari berori egiteko agintzen zien. Jende askok galdu zuen euskara kalera jaistean, eta gero, euskararekin batera hika berreskuratu zuten.</p>

7. Ohitura aldaketak hitanoaren erabileran

- **Erref:** ONA-264/024
- **Iraupena:** 0:03:07. **Hasi:** 00:46:04. **Bukatu:** 00:49:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Gaur egun ez da hika euren gurasoek erabiltzen zuten moduan erabiltzen, arau batzuk hautsi egiten dira. Gurasoek, behin 11 urte inguru betetzean, hika egiten zieten haien seme-alabei. Hirukoteak, ordea, orokorrean zuka erabiltzen du seme-alabekin.</p>

8. Ohiturak aldatzea, zaila

- **Erref:** ONA-264/026
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:49:29. **Bukatu:** 00:50:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Behin hika egitera edo zuka egitera ohituta, oso zaila da tratamendua aldatzea.</p>

9. Euskararen loraldiak zuka indartu al du?

- **Erref:** ONA-264/028
- **Iraupena:** 0:02:55. **Hasi:** 00:51:10. **Bukatu:** 00:54:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen historia
- Euskara » Euskararen egoera
- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Euskararen loraldia gertatu zen 60ko hamarkadatik aurrera, ikastolekin erabateko indarra lortu baitzuen. Euskara Batuaren sorrerak zukari indarra eman eta hika atzean gelditzea ekarri zuela uste dute.</p>

10. Hikaren erabilera, genero kontua?

- **Erref:** ONA-264/030
- **Iraupena:** 0:02:03. **Hasi:** 00:54:45. **Bukatu:** 00:56:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Zergatik gertatzen den ez dakite, baina hirukotea ere konturatu da hika mutilen artean bizi dela gehiago, nesken edo emakumeen artean baino.</p>

11. Oñatiarrak ez direnekin ere hika

- **Erref:** ONA-264/032
- **Iraupena:** 0:01:21. **Hasi:** 00:57:22. **Bukatu:** 00:58:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Mirarik lanean beste birekin egiten zuen hika, Arrasateko kaletar batekin, eta garagatzar batekin.</p>

12. Erdaraz egitetik hika egitera

- **Erref:** ONA-264/034
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 01:00:15. **Bukatu:** 01:02:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera
- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Gertutasuna, konfiantza, elkarrekin egoteko ohitura beharrezkoak dira hika egiteko. Mirariren kasuan, lankideekin hasiera batean erdaraz egiten zuen, gero zuka, eta gero hika. Hasieran umeei zuka egiten zaie, mutikotan hi.</p>

13. Tabernan hi, elizan zu

- **Erref:** ONA-264/036
- **Iraupena:** 0:00:51. **Hasi:** 01:03:24. **Bukatu:** 01:04:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Aisia » Taberna giroa
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Eliz-giroan zuka zen nagusi, tabernan, ordea, hika hitz egitea zen ohikoagoa, giroa informalagoa baitzen.</p>

14. Baserriko animaliekin, hika

- **Erref:** ONA-264/037
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 01:04:15. **Bukatu:** 01:05:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Txakurrari batez ere hika. Loreei ere zuka egiten die Mirarik.</p>

15. Norberaren buruarekin hika

- **Erref:** ONA-264/038
- **Iraupena:** 0:03:03. **Hasi:** 01:05:40. **Bukatu:** 01:08:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Euskara » Tratamenduak

- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Euren buruarekin hika egiten dute hirurek. Agurtzaneren eta Miraren kasuan, mutilen hika ateratzen zaie batzuetan. Koldok, animaliei sexuaren arabera hika egiten die.</p>

16. Zuka eginez gero, seinale txarra

- **Erref:** ONA-264/039
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 01:08:43. **Bukatu:** 01:10:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Konfiantza, ohitura, gertuko harremana... ematen die hitanoak.</p>

17. "Araozgoak bezelakoak behintzat ez izan"

- **Erref:** ONA-264/042
- **Iraupena:** 0:04:00. **Hasi:** 01:12:03. **Bukatu:** 01:16:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Baserria vs. Kalea
- Euskara » Euskararen egoera
- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Euskara garai batean baserriarekin lotzen zen moduan, berdin gertatzen zen hitanoarekin. Baserritarra izatea eta hika egitea gizarte maila baxukoa izatea zen, ezjakinarena. Araozgoak eredu txartzat zituzten gurasoek.</p>

18. Zer egin hika errekuaratzeko?

- **Erref:** ONA-264/044
- **Iraupena:** 0:03:19. **Hasi:** 01:21:15. **Bukatu:** 01:24:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Gizonen artean erabiltzetik, gizon eta emakumeen artean hitz egitera pasa beharko litzateke. Gizonak ez dakite emakumeei nola egiten zaien hika.</p>

19. Familia ugariak

- **Erref:** ONA-265/002

- **Iraupena:** 0:00:42. **Hasi:** 00:00:05. **Bukatu:** 00:00:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi

Laburpena:

Orain familiak ez dira ume askokoak, baina lehen bai. Ume-umetatik elkar zaintzen aritzen ziren.

20. Emakumeak gizonei kopiatzen I

- **Erref:** ONA-265/003
- **Iraupena:** 0:03:56. **Hasi:** 00:00:47. **Bukatu:** 00:04:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Agurtzaneren aitari ez zitzaion batere gustatu alabak prakekin ikustea. Zigarroa erretzen hasi ziren, gizonei kopiatzen.

21. Emakumeak gizonei kopiatzen II

- **Erref:** ONA-265/004
- **Iraupena:** 0:04:27. **Hasi:** 00:04:43. **Bukatu:** 00:09:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Beste adibide bat jartzen dute: mendi lasterketak. Kirolean ere emakumea mutilena kopiatzen, gutxiago ez izateko, osasunerako txarra izan arren. Martxoaren 8an gizonek ere manifestazioan egon behar dutela dio Mirarik.

22. Garbigailuak eta "puxetia"

- **Erref:** ONA-265/005
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:09:10. **Bukatu:** 00:11:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

"Puxetia" ezagutu dute. Hango urarekin garbitzen zieten burua Koldori-eta.

23. Umetan itaurrean ibili behar

- **Erref:** ONA-265/006
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:11:00. **Bukatu:** 00:12:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako lanak

Laburpena:

Iturrean ibiltzen ziren umetan, eta ez dute oroitzapen onik.

24. Baserritarrak gutxiagotzat zituzten

- **Erref:** ONA-265/007
- **Iraupena:** 0:04:45. **Hasi:** 00:12:51. **Bukatu:** 00:17:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Baserria vs. Kalea
- Aisia » Jai-giroa » Auzoko ospakizunak

Laburpena:

Akonplejatuta zeuden baserritarrak. Orain ez dute halako diferentziarik kaletarrekin. Lehen baserritarrak kultura gutxiagotzat zituzten. Koldo seminarista batzuei Araoztik Urbiara laguntzera joan zen behin, oinez, 8-9 urterekin, eta haiek ez zekitela oilarra eta oiloa desberdintzen. Araozko erromeriak. Araotzen bizimodu propioa zuten.

25. Txorizotxo Eguna

- **Erref:** ONA-265/008
- **Iraupena:** 0:03:07. **Hasi:** 00:17:36. **Bukatu:** 00:20:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Auzoko ospakizunak

Laburpena:

Eskolan arratsaldea jai izaten zuten, Txorizotxo Eguna ospatzeko. Agurtzaneren amandrea pospoloak gordetzen egoten zen umeei emateko. Sua egiten zuten, eta txorizoak bertan erretzen zituzten. Mirarik anekdota bat kontatzen du, nola gaizkitu zen.

26. Ezkondu eta emakumeak lana utzi

- **Erref:** ONA-265/009
- **Iraupena:** 0:04:02. **Hasi:** 00:20:43. **Bukatu:** 00:24:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Dotea ematen zieten emakumeei, ezkontzen zirenean lana uzteko. Batzuek kotxea erosi zuten diru horrekin. Gizonak etxeko lanak egiteaz libratzen ziren. Etxeko lanen banaketa. Koldok ontziak garbitzea begi txarrez ikusten zuen haren aitak, eta Mirarik ere beste kasu bat aipatzen du, bere semea puntua egiten hasi zenekoa: aita jaunari ez zitzaiola ondo iruditu.

27. Elizaren indarra

- **Erref:** ONA-265/010
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:24:45. **Bukatu:** 00:26:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Dena bekatu. Elizaren indarra: aldaketa handiak ezagutu zituzten beraiek, urte gutxian. Apaiz gazteak gitarrarekin mezan.

28. Neskaitilen eta mutikoen jolasak

- **Erref:** ONA-265/011
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:26:46. **Bukatu:** 00:29:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Araotzen mutikoek ez zuten txirikilan jolasten: neskaitilen jolasa zen. Aste Santuko jolasa zen, Garizumakoa. "Pauloka" ere ibiltzen ziren eta briletean. Anekdotak kontatzen du Mirarik, harrapaketa jolasten gona apurtu zitzaionekoa.

29. Etxean jositako arropa

- **Erref:** ONA-265/012
- **Iraupena:** 0:05:11. **Hasi:** 00:29:12. **Bukatu:** 00:34:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:

Dotore jantzita ibiltzen ziren, ahaleginak eginda behintzat. Etxean josten zituzten arropak, emakumeek. Koldok gogoan du amaren josteko makinaren hotsa, gauetan. Kantzontzilo 'reforzatuak'. Anastasio saltzaile arabarra aipatzen dute. Legazpiko Mirandaolara linuzko arropa Urruzulatik hara emandakoa ei da.

30. Neskame eta morroi

- **Erref:** ONA-265/014
- **Iraupena:** 0:03:19. **Hasi:** 00:36:46. **Bukatu:** 00:40:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Ohikoa zen neskame joatea. Fraisoroko ume asko horrela jaiotakoak zirela dio Mirarik, abusuen ondorio. Familia ugariak ziren eta umeak kanpora bidalita, aho bat gutxiago etxean. Mutikoak fraidegai, Arantzazura, eta neskak moja.

31. Komentuetako trapu zaharrak ezkutuan

- **Erref:** ONA-265/016
- **Iraupena:** 0:02:55. **Hasi:** 00:40:45. **Bukatu:** 00:43:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Koldok dio egunen batean historia idazten bada, milaka emakumeren tragedia agertuko dela, baina ez du uste komentuetako trapu zaharrak erraz aireratuko direnik. Neska askok komentuetan tratu txarra jasotzen zuten. Koldoren ustez, fraide-etxeetan perbertsioa segurua da.

32. Mirariren amandrearen bi ahizpa moja

- **Erref:** ONA-265/017
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:43:40. **Bukatu:** 00:46:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Mirarik bere amamaren bi ahizpa moja joan ziren. Amama hil zenean etxera joan zen tia moja, eta 16 misterioko errosarioa errezatu zuten. Tia mojari janaria (gaztak eta txorizoa) eta arropa eman zizkion Mirariren amak, eta tia mojak janari guztia sakristauari eman zion.

33. Dantzak eta tabernetan

- **Erref:** ONA-265/018
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:46:32. **Bukatu:** 00:48:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Mutilek eskatzen zieten dantza egiteko neskei. Kalabazak ematen zituzten, batzuetan. Beren garaian beraiek neska eta mutil sartzen ziren tabernara, elkarrekin.

34. Umeen heziketa lehen eta orain

- **Erref:** ONA-265/019
- **Iraupena:** 0:05:07. **Hasi:** 00:48:26. **Bukatu:** 00:53:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi

Laburpena:

Umeen heziketa gaur egun aitona-amonen esku. Hazi eta hezi ez direla gauza bera. Beraiek umetan obedienteagoak ziren. Adibidez, ez ziren mahaitik altxatzen, denak jaiki arte. Heztea zer den. Ezkertiarak ez zeuden onartuta garai batean.

35. Gizonek askatasun gehiago?

- **Erref:** ONA-265/022
- **Iraupena:** 0:02:55. **Hasi:** 00:55:07. **Bukatu:** 00:58:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Orain gizonek lehen baino gehiago egiten dituzte etxeko lanak. Orain aitajun-amandreak dira askatasun gutxiago dutenak, gurasoek aisialdia izan dezaten. Garai batean gizonak tabernara joaten ziren, emakumeak ez.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-02-21

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com